

ผมตีความจากอคติความเข้าใจของผมว่า ความพิเศษของท่านพุทธทาสที่ทำให้ท่านเด่นมาก คือท่านเชื่อการปฏิบัติ มากกว่าเชื่อทฤษฎี กล่าวจากมุมของการศึกษาได้ว่า ท่านเป็น “practice-based learner” คือเป็นผู้เรียนรู้จากฐานของการปฏิบัติ เอาผลจากการปฏิบัติของตนเองมาตรวจทานข้อเขียนที่คัดลอก สืบต่อกันมานานมาก คือพระไตรปิฎก แล้วเลือกเอามาแต่ส่วนที่ตรงกันระหว่างผลของการปฏิบัติ กับข้อเขียนเชิงทฤษฎี ทำให้เห็นว่าข้อเขียนเชิงทฤษฎีหรือคำสอนในพุทธศาสนานั้นมีหลายส่วน ที่เป็นส่วนขยาย ไม่ใช่หัวใจของพระพุทธศาสนา และในบางกรณีเกิดผลร้ายมาก คือส่วนขยายไปดบังส่วนหัวใจหรือแก่น ทำให้คนเข้าใจแก่นแบบไขว้เขว เกิดการปฏิบัติแบบเบี่ยงเบน ซึ่งพบมากในปัจจุบัน เพราะในความจริงแล้ว ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งผลประโยชน์ของมนุษย์ โดยที่แก่นแท้ของศาสนา คือ ทำหน้าที่ลดความเห็นแก่ตัว แต่อาจมีคนใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ตน หรือผลประโยชน์ของกลุ่ม ได้เสมอ หรือจริงๆ แล้ว ทำอยู่ตลอดเวลา

ชีวิตที่พอเพียง: 2008a. เรียน พุทธทาสภิกขุ ด้วยสายตานักปฏิบัตินิยม

วันที่ ๔ ต.ค. ๕๖ ผมได้รับแจกหนังสือแปล เรื่อง [พุทธทาสภิกขุ : พระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการปฏิรูปเชิงนวมัยนิยมในประเทศไทย](#) จากการไปประชุม คณะกรรมการบริหารหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ
คนทางวัด
อย่างผมอ่านแล้ว วางไม่ลง

หนังสือเล่มนี้แปลจากหนังสือภาษาอังกฤษที่สำนักพิมพ์ Silkworm เคยพิมพ์จำหน่าย ชื่อ Buddhadasa: Theravada Buddhism and Modernist Reform in Thailand ฉบับพิมพ์แก้ไขครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๔
และมาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เรื่อง Buddhadasa and Doctrinal Modernisation in Contemporary Thai Buddhism, 2529 ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย ของ Peter A. Jackson
ปัจจุบันเป็นศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ไทยและวัฒนธรรมไทยศึกษา อยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติ ออสเตรเลียโดยผู้แปลคือ ศ. ดร. มงคล เดชนครินทร์ ราชบัณฑิต

ที่อ่านแล้ววางไม่ลงก็เพราะได้อ่านเรื่องของท่านพุทธทาสแบบที่ไม่มองเป็น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ ของขลังแต่มองแบบมนุษย์ธรรมดาสามัญและที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ไม่มองแยกจากวิถีชีวิตผู้คนแต่มองภายใต้บริบททางสังคมการเมือง และอื่นๆ

แล้วผมก็พบคำ นักปฏิบัตินิยม และ แนวปฏิบัตินิยม ในหน้า ๑๒๔ และ ๑๒๕ ตามลำดับทำให้ผมเพิ่งพินิจทันที่ว่า ศ. แจ็กสันหมายความว่าอย่างไร

ผมเดาว่า คำว่า ปฏิบัตินิยม นี้ ศ. ดร. มงคล แปลมาจากคำว่า pragmatism ซึ่งผมเข้าใจว่าหมายถึง อนุโลมให้เข้ากับวิถีปฏิบัติที่ยึดถือกันโดยทั่วไปในความหมายเช่นนี้ ผมคิดว่า ไม่ตรงกับความเป็นท่านพุทธทาส

ผมตีความจากอคติความเข้าใจของผมว่าความพิเศษของท่านพุทธทาสที่ทำให้ท่านเด่นมากคือท่านเชื่อการปฏิบัติ มากกว่าเชื่อทฤษฎี กล่าวจากมุมของการศึกษาได้ว่า ท่านเป็น practice-based learner คือเป็นผู้เรียนรู้จากฐานของการปฏิบัติเอาผลจากการปฏิบัติของตนเองมาตรวจทานข้อเขียน ที่คัดลอก สืบต่อกันมานานมาก คือพระไตรปิฎก แล้วเลือกเอามาแต่ส่วนที่ตรงกันระหว่างผลของการปฏิบัติ กับข้อเขียนเชิงทฤษฎีทำให้เห็นว่า

ข้อเขียนเชิงทฤษฎีหรือคำสอนในพุทธศาสนานั้นมีหลายส่วน ที่เป็นส่วนขยายไม่ใช่หัวใจของพระพุทธศาสนาและในบางกรณีเกิดผลร้ายมาก คือส่วนขยายไปดบังส่วนหัวใจหรือแก่นทำให้คนเข้าใจแก่นแบบไขว่เขวเกิดการปฏิบัติแบบเบี่ยงเบนซึ่งพบมากในปัจจุบัน เพราะในความจริงแล้วศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งผลประโยชน์ของมนุษย์ โดยที่แก่นแท้ของศาสนาคือทำหน้าที่ลดความเห็นแก่ตัวแต่อาจมีคนใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ตน หรือผลประโยชน์ของกลุ่ม ได้เสมอหรือจริงๆ แล้ว ทำอยู่ตลอดเวลา

ในหนังสือหน้า ๑๕๖ ระบุว่า ท่านพุทธทาสเน้นว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาในเชิงทฤษฎีล้วนๆจะไม่ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจเรื่องจิตวิญญาณได้อย่างถูกต้องข้อความนี้ผมคิดว่าเป็นจริงในทุกเรื่อง ไม่ใช่จริงเฉพาะเรื่องจิตวิญญาณ

ในการอ่านหนังสือนั้นผมชอบอ่านให้ได้ ภาพใหญ่ ของสาระในหนังสือ ที่ผู้เขียนต้องการบอกและภาพใหญ่ นั้น มักปรากฏอยู่ในข้อบทของหนังสือ

ผมรู้สึกทันทีที่เห็นข้อบทที่ ๕ จิตว่างและการล้มเลิกข้อแตกต่างระหว่างฆราวาสกับบรรพชิตว่าสอดคล้องกับคำของ อ.หมอประเวศ ว่าท่านพุทธทาสเป็นผู้ทำให้ธรรมะกลายเป็นอีกหน้อยว่า
แก่โรคมีดบอด

ยาสามัญประจำบ้านผมต่อให้

โป๊ะเซะ! ผมพบที่หน้า ๒๘๓ ว่า ว่าง = เต็ม ในคติเซนผมต่อเองว่า ว่างจากกิเลสมีปัญญาอยู่เต็ม

หนังสือเล่มนี้เขียนเสนอแนวคิดใหม่ๆ ของท่านพุทธทาสและในขณะเดียวกัน ก็แสดงข้อโต้แย้งของผู้ไม่เห็นด้วย (อาจเรียกว่า มีแนวคิดอนุรักษนิยม) หรือผู้แสดงความเป็นศัตรูแบบเอาเป็นเอาตายวิธีเขียนแบบนี้ ช่วยทำให้แนวคิดของท่านพุทธทาสแจ่มชัดขึ้น และช่วยให้เข้าใจด้วยว่าทำไมจึงเกิดคำอธิบายแบบนี้ว่า
เขียนแบบมีบริบท

ผู้เขียนตีความบอกประเด็นที่สำคัญมากในเรื่องการพัฒนาคน หรือการศึกษา โดยอ้างจากหนังสือ บรมธรรม ว่า ประเทศญี่ปุ่นได้ใช้วิถีการพัฒนาทางจิตเป็นหลักนำแทนที่จะใช้วัตถุเป็นหลักนำทำให้ญี่ปุ่นในปัจจุบันนี้มีการพัฒนาทางวัตถุที่ก้าวหน้ามากเสียจนชาวต่างชาติรู้สึกเกรงกลัวดินแดนแห่งการพัฒนาจิตแห่งนี้ญี่ปุ่นมีการพัฒนาทางจิตในระดับสูง ... ซึ่งก็อยู่ในชีวิตประจำวัน และในวัฒนธรรมประจำชาติของพวกเขา นั่นคือ นิยายของพระพุทธศาสนาที่เราเรียกกันว่า เซน

ผู้เขียนตีความต่อในหน้า ๓๒๕ ว่า ประเด็นสำคัญก็คือว่าท่านพุทธทาสเห็นว่าการพัฒนาจิตตามแบบเซนนั้น ทำให้เกิดคุณสมบัติที่ต่างกัน ขึ้นในคนญี่ปุ่น เช่น ความตั้งใจมั่น ความอดุสาหะพยายาม ความเข้มแข็งในการทำงาน และความอดทน รวมทั้งความสุภาพและความอ่อนน้อม
- ซึ่งทั้งหมดยกย่องได้ว่าเป็นคุณสมบัติของคนงานที่มีประสิทธิภาพและพึงประสงค์สำหรับนายจ้างทุกคน ...

นี่คือการตีความว่า ธรรมะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้บูรณาการสำหรับคนทุกคนเป็นเครื่องมือสร้างคนที่มีคุณสมบัติต่างๆ ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศ

และน่าจะมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการวางยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาในขณะนี้ ที่ควรมีส่วนของการพัฒนาจิต เพื่อสร้างคุณสมบัติที่จำเป็นแห่งยุคสมัย

ที่หน้า ๓๗๔ ผมติดใจถ้อยคำว่า บุคคลในอุดมคติที่พอจะเห็นได้

จากระบบความคิดของท่านพุทธทาสนั้นไม่ใช่จริยสงฆ์ระดับพระอรหันต์ที่ปลีกตัวออกจากโลกแต่เป็นฆราวาสที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกตามแบบพระโพธิสัตว์คือทำงานเพื่อให้ตนเองบรรลุความหลุดพ้น ไปพร้อมๆ กับที่ช่วยเหลือสังคม ที่ปฏิบัติตามหลักจิตว่าง

ในปัจฉิมบท หน้า ๔๕๖ ผมติดใจข้อความว่า ข้อเขียนของ หลุยส์ กาโบด . ได้ชี้ว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคำสอนในพระพุทธศาสนา

ตามแบบประเพณีนิยมแล้วคำสอนของท่านพุทธทาสที่ตัดเรื่องปรัมปราออกไปจนหมดยังมีข้อบกพร่องที่สำคัญอยู่อีก ๒ ประการประการแรก

คำสอนของท่านไม่มีสิ่งประโลมใจอย่างที่ชาวพุทธไทยจำนวนมากแสวงหาจากศาสนาประการที่ ๒

การที่ท่านตัดเรื่องราวเหนือธรรมชาติออกไปจากคำสอนในพระพุทธศาสนาอาจส่ง

ผลให้การตีความคำสอนตามแนวใหม่ของท่านหลุดพ้นไปจากรากเหง้าเดิมที่คนส่วนใหญ่ยอมรับกัน

ตลอดเล่มของหนังสือ ผู้เขียนได้ชี้ว่า

ผู้ที่ยึดปฏิบัติตามแนวทางของท่านพุทธทาสมีน้อยจำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าแนวปฏิบัติของท่านเข้าไม่ถึงคนชั้นสูงและคนยากจนที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

ทำให้ผมนึกถึงสมัยที่ท่านพุทธทาสยังมีชีวิตอยู่ผมไปเที่ยวสวนโมกข์ พบที่ศิริ (ครูศิริ พานิช ลูกคนโตของคุณลุงธรรมทาส และเป็นบิดาของ ดร. โพธิพันธุ์ พานิช)

ซึ่งเป็นคนสนุกและพูดจาชวนหัวทักท่านบอกว่ามีสวนโมกข์อยู่ที่นั่นแต่ชาวบ้านโดยรอบสวนโมกข์เล่นการพนัน ลักขโมย

และฆ่ากันแบบฆ่าล้างโคตรกันต้องเอาศพที่ต่างฝ่ายต่างโดนฆ่ามาสดพร้อมกันที่วัดเดียวกันที่ศิริเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว

ทำให้ผมนึกถึงคำว่า จุดแข็งคือจุดอ่อน คำสอนของท่านพุทธทาส เป็นคำสอนที่ประเทืองปัญญาอย่างแน่นอนคือจุดแข็งและจุดอ่อน

สิ่งหนึ่งที่ไม่ได้เอ่ยถึงในหนังสือเล่มนี้ (และเล่มไหนๆ) คือปัญหา ของท่านพุทธทาสชีวิตทั้งชีวิตของท่านสอนอะไรเราผมตีความแบบของผม ว่าสอนเราในเรื่องเป็น นักเรียน

ท่านเรียนทั้งจากการปฏิบัติและการตีความทฤษฎีแล้วเอามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคม

ผมบอกตัวเองว่า สิ่งที่มีคุณค่าต่อตัวผม ของท่านพุทธทาสมี ๒ ส่วน คือส่วนคำสอน (ความรู้) กับส่วนวิธีเข้าถึงข้อสรุปในคำสอนเหล่านั้น (วิธีเข้าถึงความรู้ หรือ

วิธีเรียนรู้) ผมให้น้ำหนักส่วนหลังมากกว่า น่าจะ 30 : 70 คือส่วนหลังมีน้ำหนัก ๒ เท่าของส่วนแรกเราใช้ส่วนหลังเรียนรู้จากชีวิตจริง ปฏิบัติจริง

ของเราเพื่อทำความเข้าใจโลก ชีวิต และวิธีทำให้ชีวิตเดินตามแนว

โพธิสัตว์

ชีวิตที่พอเพียง : 2008a. เรียน “พุทธาสถิก” ด้วยสายตานักปฏิบัตินิยม

เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช

วันจันทร์ที่ 07 ตุลาคม 2013 เวลา 00:00 น. - แก้ไขล่าสุด วันจันทร์ที่ 07 ตุลาคม 2013 เวลา 07:12 น.

คุณูปการยิ่งใหญ่ของท่านพุทธทาส ในความเห็นของผม คือท่าน empower คนทุกคน ว่าเป็นโพธิสัตว์ได้หากดำเนินชีวิตถูกต้อง

วิจารณ์ พานิช

๕ ต.ค. ๕๖

บันทึกนี้เขียนที่ [GotoKnow](#) โดย [Prof. Vicharn Panich](#)